

1. La noció de Projecte Educatiu

En el model en el que pretenem d'interpretar la intervenció del mestre en el grup-classe, hem atorgat un lloc central al Projecte.

En efecte, si ens limitessim a enunciar que el mestre entra en relació amb els nois, que recolza els processos d'aprenentatge que aquests efectuen i que té al seu càrrec certes tasques relatives a l'organització del grup i de la classe, hauriem fet una descripció d'allò que materialment duu a terme, però seriem obligats a afegir immediatament que, fins aquí, no hi ha cap raó per pensar que aquestes tasques tenen un significat específic i identificable per al desenvolupament dels seus alumnes.

No és en la realització de certes tasques on es suporta el procés de l'educació, sinó en la perspectiva des de la qual es realitzen, en la intencionalitat precisa que conté una perspectiva particular.

El Projecte Educatiu d'un mestre és l'àmbit en el qual construeix la perspectiva i la intencionalitat que vol donar a les seves actuacions. Per aquesta raó, el Projecte és un dels elements fonamentadors de l'acció del mestre.

El Projecte Educatiu és definible per tres trets:

- Estructura els propòsits del mestre en un pla d'acció.
- És pensat per als nois: són ells qui el realitzen i el modifiquen.
- No consisteix només en una declaració d'intencions, sinó que materialitza aquestes en estratègies concretes i en procediments d'avaluació del seu desenvolupament.

Analitzem-los un per un.

1.1 El Projecte Educatiu estructura els propòsits del mestre.

El Projecte Educatiu és, en primer lloc, la determinació d'unes finalitats que hom considera desitjables per als nois i, d'altra banda, possi-

bles, és a dir, a l'abast de les possibilitats dels nois.

Aquesta afirmació és correcta si hom pensa en el Projecte com a un a-priori que es produeix en el moment inicial del curs escolar. En la mesura que el Projecte és també, i sobretot, un procés, cal definir-lo complementàriament com el conjunt de configuracions precises que va prenent en el contacte i contrast amb la realitat.

Aquesta afirmació que enunciem d'una manera tan senzilla mereix consideracions molt més aprofundides que ja ha trobat en molts d'altres treballs. Volem, pel que té de clarificador, fer-ne una: el Projecte és determinat per la concepció que es tingui del fet de l'educació.

En efecte, si hom té un concepte de l'educació proper a la inculcació, hom tendirà a concebre l'acció educativa com una acció orientada a assolir certes reproduccions de models preexistents, a garantir la perpetuació de certes valoracions de la realitat. Llavors interessarà al mestre que el punt de partença sigui ben establert, i estable, per tal de poder comprovar si, al final del procés, els resultats assolits són prou semblants als fixats a l'inici. En aquest cas interessa ~~comés~~ el producte -cert grau d'acord o de desacord amb els objectius fixats- que no pas el procés en si mateix.

Si, contràriament, hom té un concepte de l'educació orientat a la consecució de l'autonomia personal dels nois, hom tendirà a concebre l'acció educativa com una acció orientada a generar la capacitat dels nois per comprendre críticament la realitat, inclosos els propis processos educatius que hom desitja que contribueixin a regir. Llavors interessarà especialment el procés dut a terme i la forma com, pas a pas, va produint-se el desenvolupament dels nois que accepten de participar a la proposta que constitueix el projecte Educatiu.

En aquest sentit, el Projecte Educatiu adquireix un significat de proposta, el que ens introdueix a l'apartat següent.

1.2 El subjecte del Projecte Educatiu són els nois.

En efecte, el projecte és pensat per als nois: són ells qui, en la mesura que l'accepten/rebutgen en certs ^{aspectes precisos} ~~aspectes precisos~~, el realitzen i el modifiquen. El Projecte no estableix tant el que el mestre ha d'aconseguir d'ell mateix com el que considera adequat que assolixin els seus alumnes.

És essencial comprendre el Projecte Educatiu en aquest aspecte peculiar que el diferencia d'altres tipus de projectes: allò que compta és la situació inicial dels nois, l'activitat que aquests desenvolupen, les possibilitats que tenen, els resultats que assolixen. No es tracta només ni essencialment de valorar els propis recursos, sinó els recursos d'uns altres. En aquest sentit, el Projecte Educatiu és una proposta de ~~amb els quals~~ ~~amb els quals~~ viure una experiència de relació i de treball que el mestre considera adequada a les necessitats, les possibilitats i les aspiracions dels nois i apta per a facilitar-ne el desenvolupament en el moment present.

d'actualització

Aquesta darrera afirmació emfasitza la dimensió d'actualitat que ha de tenir el Projecte, i subratlla que no pot ésser comprés d'altra manera que com un procés d'actualització d'uns propòsits contrastats amb la realitat. El Projecte, com a part de l'acció educativa, és un procés i, en tant que procés, implica la necessitat d'ajustament constant als nois ~~ni~~ noies per als quals va construït-se i a les circumstàncies en que aquests van assumint-lo i realitzant-lo en concret.

El Projecte, doncs, és inicialment esbossat pel mestre en funció dels seus alumnes -situació en què es troben, possibilitats i recursos personals que disposen, necessitats i aspiracions que han de satisfer ...-. Però, a més a més, i des del moment que comença a ésser viscut, i són els nois qui el realitzen, esdevé el producte dels processos vius que es produeixen en un marc canviant, havent d'ésser -els processos i el marc- ~~40~~

regulats i interpretats en funció no únicament de les premisses establertes en el moment inicial sinó també d'allò que el propi procés mostra que és significatiu.

1.3 El Projecte Educatiu no consisteix només en una declaració d'intencions.

El Projecte no serveix essencialment, ni de lluny, a l'explicitació de les aspiracions. És sobretot l'estructuració d'un marc apte per a l'acció, d'un marc útil per a organitzar l'acció pràctica i la regulació en connexió amb les intencions explícites.

Per tal de complir amb aquesta funció, ~~per~~ el Projecte ha d'incloure:

- unes finalitats que hom es proposa d'assolir,
- els continguts formals -organització, objectes del treball a proposar- que tradueixen correctament en el terreny concret les finalitats generals,
- el conjunt d'estratègies -de relació, de treball, d'organització- que han de permetre de dur a la pràctica i de regular la realització del projecte per part del grup-classe,
- les formes de comprovació que han de permetre d'avaluar en quina mesura el projecte és traduït a la realitat

2. El context del Projecte Educatiu

El que hem dit fins aquí podria fer pensar que el Projecte es produeix amb una relativa autonomia respecte d'altres contextos que no siguin els constituïts pel propi mestre i pel grup-classe. Això, evidentment, no és cert i interessa de mostrar els vectors més essencials del context en els quals pot produir-se.

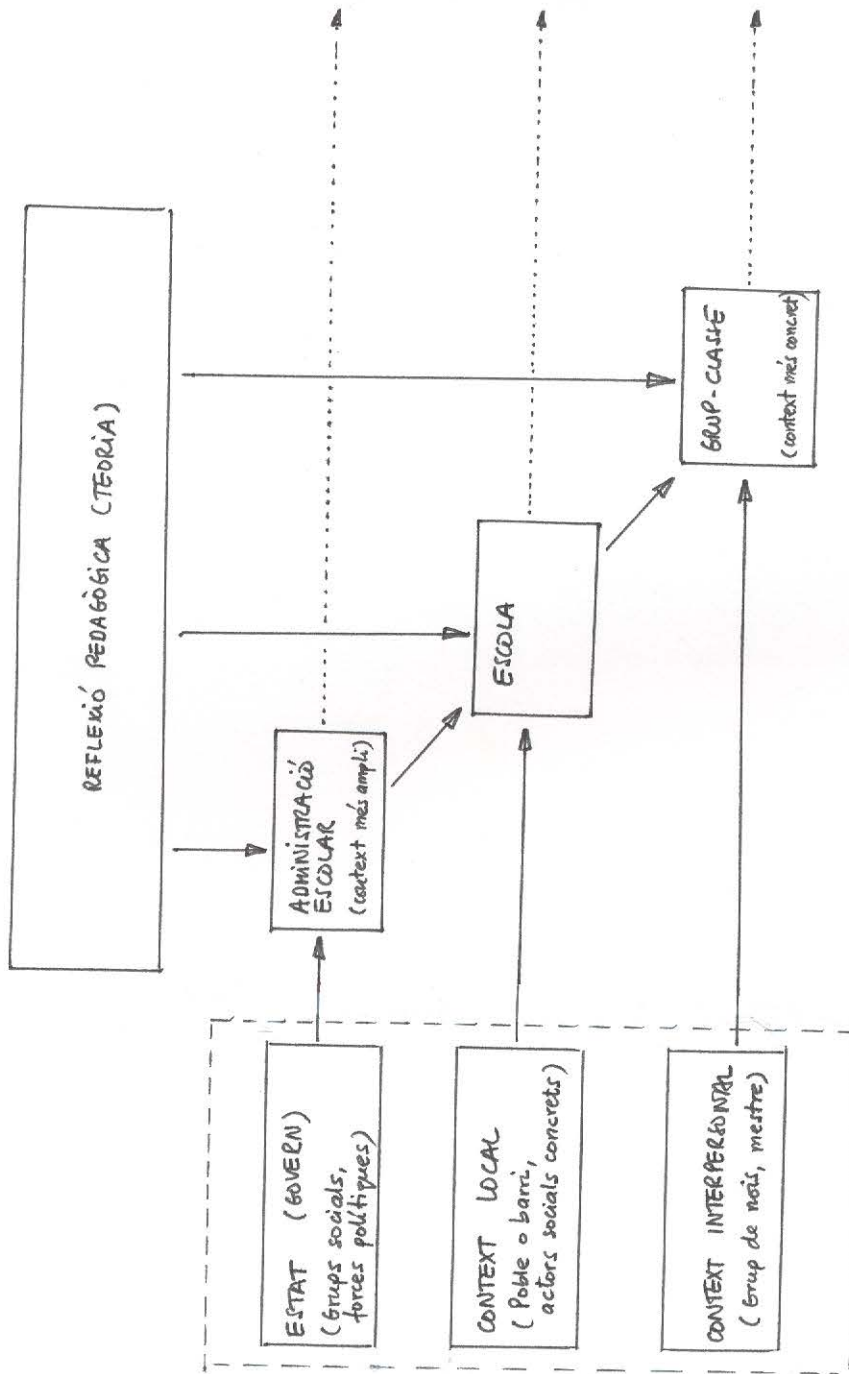
L'esquema ___ presenta el conjunt d'elements de referència en el marc dels quals es construeix i es desenvolupa el projecte viscut per un grup-classe.

La idea general de l'esquema és que el projecte és influït per la realitat de la societat -realitat que ha d'ésser interpretada a diversos nivells- i per l'estat present de la reflexió pedagògica disponible en un moment donat -reflexió que és emprada de forma específica per cada un dels actors socials en joc.

A la columna de mà esquerra s'hi representen els diversos institucions, grups o persones que intervenen a diferents nivells a la concreció d'un projecte: de la conjunció d'aquestes instàncies i de les opcions que prenen en relació a la reflexió pedagògica en inserir-se en els diferents marcs -administració, escola o grup-classe-, en sorgeixen nivells progressius de concreció del projecte.

Al requadre superior s'hi vol representar -de forma prou indefinida- el conjunt de la reflexió pedagògica existents. Allò que hom vol expressar és que es produeix una sel.lecció en la lectura d'aquesta reflexió. Aquesta sel.lecció no és pas únicament funció dels coneixements previs que cada un dels lectors pot tenir sinó sobretot funció d'elements ideològics i d'interessos que condicionen la visió de l'home, de la societat i del paper que s'atorga a la infància i al creixement.

Fetes aquestes consideracions prèvies, passem a exposar els diversos nivells representats en el gràfic.

Orientació de la relació entre els nois i la cultura. Sistema educatiu i legislació. Assignació de recursos i impositives i certes propostes indicatives.

Orientació de la relació entre un conjunt ampli de nois i el conjunt del seu entorn local. Compromís entre els diversos actors que s'hi citen. Preu la forma d'un marc que potencia certs desenvolupaments i en limita d'altres.

Orientació de la relació entre un conjunt concret de nois i el seu entorn viu. Considera necessitat, possibilitats i aspiracions dels nois concrets. S'identifica parcialment amb les condicions de l'escola i de l'administració escolar preu la forma d'un procés en té l'execució concreta.

2.1 El nivell de l'Administració escolar.

A aquest nivell s'hi estableixen les orientacions més generals del sistema educatiu en forma d'orientacions àmplies que estructurin la posta en relació del conjunt dels nois d'un estat amb els trets generals de la seva cultura així com els criteris d'assignació de recursos materials.

El marc legislatiu, que preten de garantir el dret de tots els ciutadans a l'educació tal com és expressat a la Constitució, troba en el nostre cas dues línies de desplegament, d'una banda la que desenvolupa l'estat i d'altra banda la pròpia de Catalunya que concreta al nostre territori les disposicions del govern central a les que ha d'emmotllar-se.

La proposta de l'Administració en relació al Projecte Educatiu pot prendre dues formes o, més exactament, acaba prenent la forma de compromisos particulars entre la imposició de certs elements obligats i la indicació de referències a desenvolupar en concret. La filosofia implícita en la realitat actual del nostre país sembla ésser la de que, partint de certs elements iguals a tothom que l'estat central o l'administració autonòmica s'esforcen a garantir, és desitjable que es desplegui la iniciativa de les escoles i la dels mestres en la concreció de la configuració final que han de prendre els projectes.

2.2 El nivell de l'Escola.

A un nivell més local -més definible pel fet que l'escola és emplaçada al si d'una comunitat local precisa-, l'Escola, assumint la realitat i la composició qualitativa d'aquest entorn, ha d'operar una concreció inicial del projecte marc que li proporciona l'Administració.

L'Escola ha de prendre posició enfront de dues realitats: d'una banda el marc legislatiu que assegura una hipotètica igualtat d'oportunitats per a tots els nois i d'altra banda les peculiaritats de la població infantil a

la que aten i a les del context en el qual aquesta es desenvolupa. Partint de la seva presa de posició, l'Escola estableix els seus propòsits precisos, s'estructura i s'organitza.

Aquesta presa de posició de l'Escola té una gran importància -que la legislació li atribueix- i és del tot necessari que sigui conscient del que aquest fet representa per tal que l'opció en virtut de la qual orienta la seva acció educativa sigui clara. L'Escola és responsable -com a Escola, com a totalitat- d'estructurar la relació d'un conjunt ampli de nois i noies d'edats diverses amb el conjunt del seu entorn: d'aquí que ha de fer la lectura de quines són els elements distintius d'aquest entorn i de quines són les necessitats, els recursos i les aspiracions del conjunt de la població infantil, d'un àmbit local.

El Consell Escolar, que és un organ representatiu de tots els estaments presents a l'Escola, té la responsabilitat de constituir-se en la instància des de la qual una comunitat heterogènia sigui capaç de concretar una orientació i de rellegir-la contínuament de manera que, al llarg del temps, constitueixi un element de referència i de regulació de la direcció en la qual aquesta comunitat acorda de moure's.

Atès que els actors presents a l'Escola són actors diversos, és necessari que el Projecte de l'Escola esdevingui el resultat d'un compromís en el qual cada un dels sectors accepti de moure's en direccions precises per tal de construir una resposta progressivament integrada als requeriments de la creixença d'una nois i noies. Certament, el text d'un Projecte Educatiu d'Escola és molt important, com també ho és el fet que s'arribi a aconseguir un funcionament real acord amb aquell text. Però, si se'ns permet, voldriem suggerir que allò veritablement important és el procés mitjançant el qual els diversos actors presents -mestres, nois i noies, personal no docent i pares- van adquirint un grau creixent d'implicació vital amb el Projecte i una ma-

jor capacitat de copsar-lo dinàmicament, de transformar-lo i d'ajustar-se al producte que va resultant d'aquest procés. Si no és d'aquesta manera, hom pot preguntar-se legítimament en què consisteix fer una Escola.

En darrera instància, un Projecte Educatiu d'escola no pot ésser entès en termes de llei o de reglament, sinó en termes de document constituent de l'escola. En termes d'expressió de la voluntat de potenciar determinats aspectes del desenvolupament dels nois i noies i de limitar-ne d'altres aspectes: és que això pot aconseguir-se pel fet d'arribar a un redactat?.

Em Projecte de l'Escola no pot ésser altra cosa que la manifestació d'una voluntat genèrica i la posta en acte de dispositius desencadenants d'un procés de construcció i de transformació de la realitat en la direcció volguda.

2.3 El nivell del Grup-classe.

És el darrer nivell -el més concret- del procés de concreció del Projecte Educatiu en el qual aquest es perfila com a resultat de la proposta que el mestre fa a un grup de nois i noies i com a resultat, d'altra banda, de la realització mateixa i dels ajustaments que, a partir de la pràctica quotidiana i de les regulacions que aquesta imposa, va experimentant de forma continua da.

Inicialment, el Projecte Educatiu és determinat a aquest nivell per dos elements fonamentals: d'una banda allò que el mestre creu i vol, d'altra banda, la realitat dels nois i noies -de les seves necessitats, de les seves possibilitats i recursos, de les seves aspiracions-.

Pel que fa al primer d'aquests dos elements -el mestre-, s'ha de dir que aquest és membre d'un claustre que comparteix un projecte a nivell de l'Escola: pot compartir-lo en major o menor grau, però és innegable que hi és subjecte i que, salvant les adaptacions requerides per la realitat, ha d'orientar el seu esforç a realitzar-lo així com a proporcionar elements que en facilitin l'evolució i la transformació. Però en cap cas negar-lo o negli-

gir-lo.

Pel que fa al segon element -els nois i noies del grup-classe-, són allò que són, necessiten el que necessiten i aspiren al que aspiren: e n un mot, són una realitat viva i canviant en un context experiencial també viu i canviant. Enfront d'aquest fet, el mestre pot produir -com a resultat de la seva reflexió- una proposta de treball, de relació i d'organització del grup més o menys ajustada al projecte de l'Escola i més o menys atenta a les peculiaritats dels nois i noies concrets als quals aten, però serà la realitat mateixa de la vida de l'aula la que donarà a aquesta proposta la seva configuració definitiva.

Si hem dit que el Projecte Educatiu no contempla essencialment què és el que han de fer els mestres sinó el que han de fer els nois, hom pot comprendre la importància que té el procés de redefinició constant de les característiques materials més concretes que el Projecte ha d'anar adquirint en la realització quotidiana de certes formes de treball, de relació i d'organització. Allò que importa no és pas la possessió d'un document escrit que especifica el que "s'hauria de fer o aconseguir" -això és un reglament-, sinó la construcció permanent d'unes referències explícites aptes per a anar esbossant de manera continuada el compromís pràctic entre allò desitjable i allò possible.

I això, insistim, en termes explícits. Tan explícits que sigui possible que aquestes referències siguin identificables per part del mestre i per part dels nois ja que, si no ho són d'identificables, de cap manera no seran utilitzables ni permetran de realitzar un procés conduït pels seus propis protagonistes.

3. La concreció del Projecte al nivell de l'Escola

Ja ha estat enunciat que l'acció educativa precisa de certa orientació que doni unitat a allò que el conjunt de la institució que és l'escola duu a terme per tal de facilitar el desenvolupament del conjunt dels nois i noies que hi creixen.

El Projecte en base al qual es construeix aquesta perspectiva de l'Escola en defineix les línies de fons de la seva actuació i va configurant-se paulatinament a mesura que la vida mateixa el concreta i el delimita. No pot ésser de cap manera concebut com a quelcom fixat en document i d'obligat compliment, sinó que ha de ser-ho en termes de procés que s'inicia basant-se en certes referències pactades explícitament i, si es compleix la legislació vigent, redactades en el Projecte de què fa esment la Lode.

D'altra banda, el Projecte és molt estretament vinculat a les persones que han de realitzar-lo i depen en una mesura molt àmplia de la realitat dels alumnes i de l'entorn on l'Escola és inserida.

Per tal que el Projecte pugui desencadenar processos que el configuren, és indispensable que no consti únicament de la formulació d'unes intencions, sinó que ha d'incloure també la formulació del conjunt de condicions que en facin possible la realització pràctica, des de l'orientació última fins a les estratègies d'aprenentatge o d'organització i a les formes de control o d'avaluació del procés realitzat. Així, per exemple, un projecte que es proposés com a finalitat genèrica el fer als nois i noies capaços de participar a les responsabilitats de la vida col·lectiva, hauria de concretar:

- en quin sentit interpreta aquesta afirmació general a les diferents edats,
- quines experiències proposarà als nois i noies de viure per tal que facin experiència de la participació,
- quines actituds i quins valors els proposarà com a referència per tal que interpretin l'experiència viscuda,
- quins continguts de discussió els posarà a l'abast per tal que es formulin el seu propi punt de vista a apropòsit de la responsabili-

tat, de la participació, del civisme ...

- quins procediments emprarà per tal d'anar avaluant l'evolució dels nois a propòsit d'aquesta pretensió de l'Escola,
- com s'estructuraran les intervencions orientades a regular i a progressar.

Això és el que pretenem d'expressar en el gràfic ____, a propòsit del qual voldriem fer alguns comentaris.

Al primer nivell, el més genèric, l'Escola Pública té encomanada la formació de ciutadans aptes per a viure una societat democràtica i en transformació per efecte de les seves pròpies decisions. Això requereix que l'Escola arribi a fixar quina és l'experiència de la vida social que proposa als nois perquè la visquin i quins són els valors i les actituds que han d'impregnar aquesta experiència -ja que si hi són presents, proporcionaran als alumnes l'oportunitat de contrastar-s'hi-.

És, doncs, indispensable que l'Escola -no únicament cada mestre pel seu compte- es formuli per quines vies serà possible d'arribar a que cada alumne vagi interioritzant personalment les pautes que en faran un ciutadà crític, responsable, capaç de decidir i implicat.

Això implica d'una banda certa organització de la vida del conjunt de l'escola i, d'altra banda, certes actituds de part dels professors.

Al segon nivell, aquell en el que es concreten en diversos àmbits els objectius genèrics de l'Escola, cal procedir de forma continuada i sistemàtica a una revisió de les finalitats específiques que es proposen a cada edat i dels continguts i de les formes de treball que poden conduir a assolir les finalitats volgudes. Això ha de fer-se en dos moments:

- un primer moment de concreció de les finalitats i d'elecció dels continguts d'aprenentatge i de les formes d'elaboració dels mateixos més congruent,
- un segon moment de selecció de les experiències i de les activitats concretes en les quals poden produir-se els aprenentatges i les elaboracions volgudes.

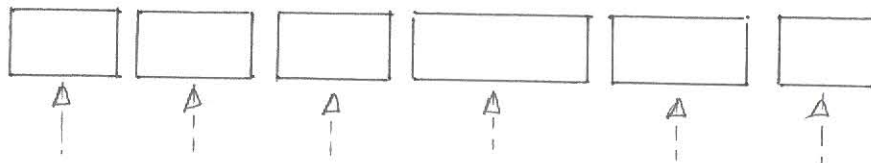
Nivell 1

FINALITATS I PROPÒSITS MÉS GENERALS

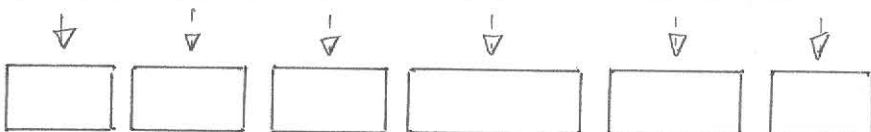
- Marc de convivència democràtica.
- Experiència que es proposa de viure als nois. Actituds i valors amb els que se'ls proposa de contrastar-se

Nivell 2

1. FINALITATS I PROPÒSITS ESPECÍFICS EN DIVERSOS CONTINGUTS I FORMES DE TREBALL. ÀMBITS.

2. EXPERIÈNCIES I ACTIVITATS EN DIVERSOS ÀMBITS

Nivell 3

CONTROL I AVALUACIÓ DEL PROJECTE
(Continuat o final. Parcial o global).

Nivell 4

REGULACIÓ I PROPOSTES DE MILLORAMENT
(A diversos terminis. Contemplant el tot o parts).

Gràfic ____. La concreció del projecte a nivell d'escola.

Això requereix de pronunciar-se sobre un cert nombre de grans qüestions que configuren, ho volguem o no, el conjunt de la realitat de la que els nois fan experiència quotidianament a l'interior i a l'exterior de l'Escola:

- com garantir l'activitat personal i la participació de l'alumne a la seva pròpia formació en termes tals que pugui ésser-ne veritablement el primer protagonista,
- com ajudar els nois a estructurar tot el conjunt d'estímuls que reb des de tants d'àmbits que, de vegades, són poc concordants: vivim en una societat plural, vivim un conjunt d'estímuls en el qual certs mitjans de comunicació hi juguen un paper difícil de controlar ...
- com contribuir a que els nois i noies arribin a dominar els nous codis que certs productes socialment elaborats -imatge, informàtica, per exemple- posen al seu abast i enfront dels quals pot constituir-se en usuari actiu o en consumidor passiu,
- com construir la construcció d'una comprensió de la realitat material i social en base a una perspectiva global i interdisciplinària en la qual les diverses àrees del coneixement puguin integrar-se des de la perspectiva dels problemes directament viscuts per part dels nois com a subjectes de les situacions,
- com conduir els nois al "saber", com a forma de superació d'una percepció fragmentària basada en la possessió (?) d'informacions múltiples i disperses,
- etc.

Aquesta resposta mereix una consideració -que és prou complexa per no constituir la tasca d'un dia i per no poder ésser resolta únicament per la via de la reflexió sense contrast amb la realitat- a propòsit dels continguts i de les formes de treball. En efecte, els continguts no poden ésser considerats només com "coneixements a ésser adquirits" sinó que cal incorporar al concepte de contingut el de domini de les tècniques de treball intel·lectual que són apropiades per a l'adquisició de nous coneixements i per a la interiorització d'actituds relatives a la ciència i a la societat: no n'hi ha prou que els nois adquireixin nocions sobre la realitat; cal, a més amés, que siguin en disposició d'aprendre pel seu compte i com a resultat de l'acció explícita de l'escola per capacitar-los a fer-ho.

Semblantment, l'escola ha de reconsiderar el repertori de tècniques i de formes de treball que utilitza: això no és només un desig, és una necessitat imposada per la situació que viuen els nois i noies.

I, encara, estipulat un punt de partença útil per a reformular-se -en contrast amb la pràctica, per descomptat- quins són els continguts i les formes de treball que es consideren més dignes d'ésser assajats, cal precisar quines experiències integrades i quines activitats els nois han de poder viure de manera que se'ls faciliti l'accés als continguts i tècniques que l'Escola es proposa de posar al seu abast.

Al tercer i quart nivells, com a complement dels dos anteriors, es fa necessari de preveure per quins mitjans s'avaluarà la qualitat de l'experiència viscuda pels alumnes i els progressos que aquests efectuen, i quins dispositius garanteixen la regulació dels processos que van vivint-se i la reconducció d'aquests processos orientant-los a la seva optimització.

Res de tot això, disculpeu la insistència, és la tasca d'una conversa de claustre que ho deixa establert per un període més o menys llarg. Només és possible de realitzar-ho si, partint de certes decisions inicials, partint de l'elecció de certes hipòtesis, es posa en marxa un procés d'acció i de recerca a propòsit dels resultats que aquesta acció posa de manifest. I, evidentment, aquesta pretensió, implica que certes formes de relació entre els professionals de l'ensenyament i certes formes de gestió de l'Escola són preferibles a d'altres -essent el criteri de preferència relatiu a les afirmacions que acabem de fer-.

Si bé aquest no és el lloc ni el moment d'extendre's sobre aquests aspectes, no podem estar-nos de fer-hi una referència breu.

A l'Escola apareix amb freqüència el problema del necessari acord entre professionals diversos. Aquesta diversitat pot originar-se en la discrepància ideològica o en la diferència de punts de vista a propòsit de les dimensions tècnico-pedagògiques del treball a realitzar. Pel que fa al primer

d'aquesta aspectes no podem invocar altra consideració que la del respecte que totes les persones mereixen en una societat plural i la del respecte que tots els protagonistes d'un servei públic deuen a les lleis marc. Pel que fa al segon dels aspectes, creiem que és el terreny on ha de construir-se l'acord -fet de comprovació tant com de reflexió- per tal d'arribar a una unitat en l'orientació bàsica, en l'estil d'intervenció i de preparació dels nois i, per què no?, en la forma de fer viure als nois que els seus mestres són diversos i que això constitueix una riquesa.

D'altra banda, la materialitat ho imposa, l'Escola ha d'ésser gestionada i, depenent de la forma com es dugui a terme aquesta gestió, els resultats obtinguts del procés educatiu seran uns o uns altres. En efecte:

- la gestió d'un centre d'ensenyament implica la instauració d'una forma d'actuació capaç de conjugar adequadament l'autoritat i la participació, la realització de les pretensions individuals i la satisfacció de les necessitats del conjunt,
- implica igualment els nivells de decissió legítims que existeixen alconjunt: quins centres de decissió existeixen i quines decissions són pròpies de cada un d'ells
- implica encara el control de les decissions per part dels afectats i, per tant, els dispositius formals de circulació de la informació, de procediment de decissió, d'operativitzar les decissions ...

Res de tot això és possible en una Escola on el treball es concebi se forma que exclogui la recerca i l'experimentació que, potser a poc a poc, constitueixen la garantia que el conjunt de tota la col·lectivitat va avançant cap els seus òptims possibles. Només és possible fer de l'Escola un projecte viu si s'obren noves vies de reflexió a partir d'una pràctica quotidiana més estricta i més controlada amb la implicació de tots els seus protagonistes.

En aquestes condicions, en canvi, és possible de fer del projecte educatiu un element de dinamització de l'Escola ja que aquest implica la recerca constant d'un òptim -que ha de produir-se contínuament i en condicions canviants- el que requereix que el centre s'organitzi per tal de revisar les seves formulacions i d'adaptar-les a les demandes que provenen de la realitat social. Una tal organització ha d'ésser capaç de prestar atenció a tres moments:

1er. L'anàlisi del punt de partida.

Pres a la decissió d'elaborar o de revisar el seu Projecte Educatiu, l'Escola ha de diagnosticar:

(veure el quadre _____)

- el seu estat actual i els precedents que l'han configurat,
- l'origen de la proposta que és sobre la taula,
- el grau d'implicació del professorat,
- les finalitats que es proposa de perseguir en ordre a un canvi eficaç i el raonament que dóna suport a l'elecció d'aquestes finalitats,

2on. L'anàlisi ^{de} l'acció que l'Escola ja duu efectivament a la pràctica.

Allò essencial no és pas de plantejar-se què és allò que fóra desitjable de realitzar, sinó de comprendre què és el que s'està efectivament realitzant, d'explicar-se perquè és precisament "això" i de plantejar-se en quin sentit pot millorar-se, per què i en quines condicions.

En efecte, l'Escola ideal no existeix i l'Escola real és tal com pot ésser observada per la concurrència d'alguns factors identificables. L'important per a qualsevol Escola és de veure on és i on pot orientar-se en funció de la seva realitat i de la seva capacitat per a revisar el seu funcionament i modificar-lo.

Allò que cal és posar-se en camí amb els elements dels quals hom disposa i anar revisant el resultat de les accions que l'Escola s'ha proposat: cal veure en què i com s'aconsegueixen resultats de millor qualitat, en quina mesura això és degut a una major implicació del professorat i a una avaluació més distendida i acurada del funcionament global del centre.

1. L'entorn	urbà/suburbà/rural industrial/agrícola/serveis	història: breu o llarga qualitat de vida vivendes serveis socials culturals d'esbarjo o esportius esportius infraestructura associativa característiques sòcio-culturals serveis que ofereix el municipi accessibilitat al medi natural de la història de la vida local del món del treball
2. L'escola	emplaçament	distant o proper del nucli habitat entorn immediat possibilitats de desplaçament, distàncies seguretat
	construcció	vella o nova ús molt estructurat o ús flexible comoditats o incomoditats: accés, fred/calor
	magnituds	nº unitats nº mestres i altres treballadors nº nois nº nois/aula
	equipament	laboratori biblioteca jardí pati de jocs pistes espais polivalents <i>material</i>

Quadre ___: Anàlisi de les condicions que configuren l'estat actual d'una Escola.

	serveis	menjador transport serveis de salut préstec de llibres organització activitats extraescolars
3. Marc organitzatiu general de l'escola	gestió coordinació	organs de direcció i gestió material: àmbit de cada un, competències, atribucions, responsabilitats, eficàcia, circuits d'informació ... organs de debat pedagògic: idèntiques consideracions capacitat d'un M. de participar-hi i d'influir-hi incidència d'aquests organs en la vida de les classes treballs assignats a M concrets (p.ex. laboratori o menjador), coordinació amb els altres M, accessibilitat
	els espais	agrupació per cicles espais comuns a un mateix cicle espais comuns a tothom, ocupats temporalment per un cicle o classe decisions sobre els espais
	horaris	marc general setmanal: com afecta a la classe marc diari: id. fites o festes generals: id.
	equipaments	condicions d'accés o d'ús conseqüències que impliquen per a la classe

3er. L'establiment d'una estratègia apta per al desenvolupament d'un Projecte Educatiu dinàmic.

Aquesta estratègia només pot basar-se -si vol transcendir els desigs i modificar la realitat- en la correcta percepció de les circumstàncies reals i en l'avaluació de les possibilitats efectivament presents.

Les més significatives de les circumstàncies a considerar són:

- les persones que han de realitzar efectivament el Projecte: la seva actitud enfront de l'acció que hom proposa d'emprendre, la capacitat que disposen per realitzar-la, la satisfacció personal que poden obtenir de la realització de certs canvis o progressos ...
- els recursos disponibles: quins són els que es disposen i de quina forma són distribuïts; quins haurien d'ésser i quina hauria de ser-ne la distribució; quines conseqüències poden tenir els desajustaments en aquest camp,
- les modificacions organitzatives que seran necessàries: en les formes de treball -tant dels mestres com dels alumnes-, en l'organització de les classes, dels cicles i del centre.

4. La concreció del Projecte Educatiu al nivell del Grup-classe

Hem dit que el Projecte Educatiu és el procés en el qual s'estructuren certes decisions del mestre a propòsit del que és millor que els nois arribin a realitzar i que el Projecte conté referències concretes a allò que cal que els nois adquireixin i realitzin, així com a la forma com s'avaluarà quins són els progressos efectivament realitzats i s'analitzarà per quines raons no es produeixen progressos o se'n produeixen de no previstos.

En el sentit que volem donar-hi, el projecte implica dos trets essencials:

- en primer lloc, és concebut com un procés que depen tant de la presa de posició inicial del mestre com de l'actuació real dels nois,
- en segon lloc, és un plantejament que observa el conjunt de totes les dimensions que influeixen en el fet educatiu i que configuren l'acció quotidiana.

La primera d'aquestes dues pretensions, la de concebre el Projecte com un procés i no únicament com un a-priori, implica que es construeix en diversos moments: una decisió inicial, una concreció a la pràctica, una anàlisi d'aquesta pràctica i una regulació basada en el que l'anàlisi posa de manifest.

La segona pretensió, la de contemplar tot el conjunt d'aspectes que configuren el suport a la creixença dels nois, implica l'haver de considerar l'acció pedagògica des de diverses perspectives:

- una perspectiva pot ésser la emprada en aquest llibre, que estableix com a categories la comunicació, l'aprenentatge, l'organització i la regulació,
- una altra perspectiva pot ésser la delimitació de camps: els nois fan experiència de la realitat, entren en relació entre ells i amb tercers, despleguen actituds i es contrasten amb esferes de valoracions, construeixen la comprensió de la realitat i el raonament de maneres diverses (informant-se, adquirint instruments, experimentant, conceptualitzant ...)
- una altra perspectiva pot ésser la de l'anàlisi de les condicions en les quals es produeixen els processos anteriors.

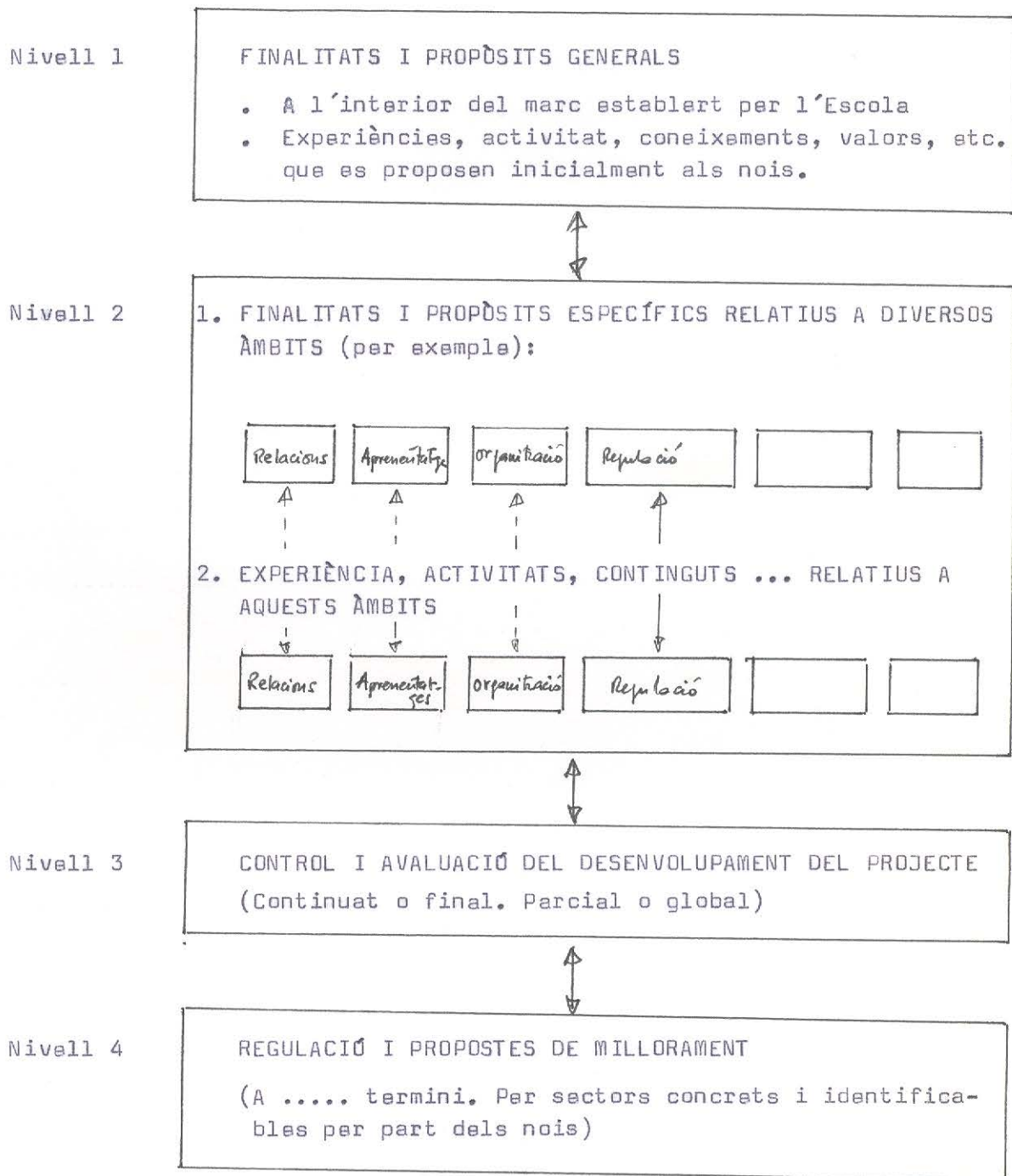
Això és el que vol expressar l'esquema ____, en el que el projecte és descrit com un procés que es desenvolupa en quatre fases successives en les quals es contempla una pluralitat de dimensions.

El primer nivell, referit a les finalitats i als propòsits generals, el mestre estableix quina és la direcció última en la que, al seu parer, han d'orientar-se els nois en el seu desenvolupament. Aquesta orientació s'inscriu en la que, de manera genèrica, s'ha donat l'Escola i estableix quines són les adquisicions que els nois han d'assolir.

El segon nivell concreta l'anterior en dos sentits. En primer lloc tradueix els propòsits més genèrics a diversos àmbits de la seva acció i del desenvolupament dels nois i en segon lloc explicita les experiències, continguts, activitats ... que han de permetre els nois de realitzar certs desenvolupaments que ha considerat els més desitjables.

Aquest és el nivell de definició de la proposta que arriba als nois, el que permet de fer-se el càrrec de quin és el grau de concreció a que cal que es formuli aquest pas en la realització del projecte. Serà la resposta viva i pràctica dels nois i l'elaboració de les tensions que es plantegin la que començarà a configurar efectivament el projecte en les seves dimensions més materials: el projecte final és l'efectivament dut a terme, les activitats realitzades, els aprenentatges efectuats, les relacions construïdes, l'organització implementada ... En cert sentit, pot dir-se que un projecte no és conegut del tot fins al final del procés; mentrestant se'n poden conèixer els paràmetres inicials i se'n va esbrinant el significat en la mesura que va produint-se, però el significat final no es pot descobrir del tot fins que el procés s'hagi produït.

No ens cansarem de dir que, al nostre parer, allò significatiu d'un Projecte Educatiu és el que els nois arriben a fer partint de les condicions en les que es troben per l'acció dels adults i partint també de la seva capacitat per reconduir situacions i resultats.

Esquema ____: La concreció del Projecte Educatiu al nivell del Grup-classe.

En aquest sentit, i si ens emplacem en la perspectiva de l'acció pedagògica més quotidiana, allò realment determinant és l'efectiva realització dels nivells tercer i quart: el procés educatiu és el resultat de l'ajustament quotidià entre els implicats i entre ells i la situació. Això demana l'anàlisi del procés i la reconducció de les situacions en base a l'orientació que nois i mestre van descobrint com a òptima.

Això requereix, òbviament, que el mestre sigui capaç d'observar la situació del grup-classe, però requereix encara més que contribueixi a que els nois també en siguin capaços per tal que l'avaluació del procés sigui una tasca efectuada amb la participació de tots dos sectors.

I, més enllà de l'avaluació i del seguiment, cal que tant el mestre com els nois siguin capaços de reconduir el procés que van vivint, construint-lo sobre la base dels propòsits que van descobrint com a òptims per a ells. Només d'aquesta manera, entenem, serà possible generar i compartir un progrés que involucri a tothom

Les afirmacions precedents

La concepció del Projecte Educatiu esbossada és caracteritzable, al nivell del Grup-classe per alguns trets que és important d'explicitar:

1er. El Projecte Educatiu existeix sempre en cert grau, tant si és formulat de manera explícita com si no ho és.

A la pràctica, l'acció que els mestres realitzen respon sempre a certes intencions. Tant si el mestre s'ho ha formulat com si no ho ha fet, desenvolupa una acció orientada a uns propòsits determinats.

Això que diem és més clarament visible al final del procés: llavors hom pot descobrir, contemplant el conjunt d'allò viscut amb un Grup-classe, que ha actuat en certes direccions, que ha insistit en determinades qüestions, que ha valorat alguns aspectes per damunt d'altres, que, en darrera instància, ha escrit al full d'avaluació unes notes basades en criteris identificables ...

En dir que el projecte existeix sempre fem una abstracció ja que considerem que fins i tot l'absència de projecte és una forma de projecte, com si el projecte zero -el que no té en compte als nois i noies- existís. A la realitat, el primer tret que diferencia entre ells a diversos projectes educatius és el grau en que contempen les necessitats, les possibilitats i les aspiracions dels nois i, en segon lloc, la perspectiva amb que els contempen.

El pitjor projecte és el menys orientat als nois, però pot dir-se que en alguns cassos existeix realment: hi ha adults que actuen enfront dels nois com si el seu propòsit fos el de que aquests callin, s'estiguin quietos i molestin el menys possible ... heus aquí el projecte zero.

I bé, si és cert que -en algun grau- el projecte existeix sempre, formulat o no, allò desitjable és que passi de la simple existència a la consciència que existeix -i això es fa formulant-lo-. La raó és òbvia: allò aparent, formulat i explícit pot ésser l'objecte d'una acció que ho modifiqui; en canvi, allò ocult és manipulable amb moltes més dificultats.

2on. El Projecte Educatiu és de natura dialèctica.

En efecte, el Projecte és una formulació que vol convertir-se en un procés viscut per altres diferents de qui l'ha formulat inicialment.

Llavors, si aquests -els nois- no el fan seu, el projecte resta en no res.

Només poden fer-lo seu apropiant-lo, distorsionant-lo per acomodar-se'l en un cert grau: això modifica el sentit provisional que té el projecte en el moment inicial. Si aquesta modificació no és essencial el projecte va configurant-se en concret, però si ho és ha d'ésser reconsiderat

i la realitat re-llegida. En tant en quant que és un marc, una incitació i una demanda, el projecte conté com a tret essencial el de que només pren una configuració en la mesura que provoca respostes.

Com que només arriba a ésser realment en la mesura que els nois el viuen amb els seus propis paràmetres i emplaçant-lo en la seva realitat, el Projecte és essencialment una condició dels intercanvis concrets entre nois, adults i condicions materials i, alhora, és el resultat d'aquests intercanvis.

3er. Conseqüentment, el Projecte és susceptible d'ésser reconduït.

En això rau la seva eficàcia educativa i la condició, indispensable per fer-lo operatiu en la realitat, de produir-lo pas a pas.

Un primer pas és el de l'explicitació, el que permet que sigui identificable per part del mestre i dels nois. Una vegada identificat, és possible de controlar-lo i de regular-lo.

Un segon pas és el de traduir-lo a un pla d'acció metòdica en el qual l'acció concreta del mestre s'orienta a l'organització de les activitats que considera que han de fer-lo possible.

Un tercer pas és el que constitueixen els processos de regulació que, a la vista dels resultats obtinguts en la realitat, són posats en acte pel mestre i pels nois. Processos de regulació que s'orienten en la direcció que un i altres van descobrint com a més desitjable, possible.

4rt. El Projecte Educatiu contempla un conjunt ampli d'aspectes de la realitat.

Alguns els contempla com a condició o punt de partença. D'altres els contempla com a aspectes de la realitat que és desitjable de modificar en algun sentit.

El projecte contempla:

- . L'ajustament existent entre, d'una banda, l'Escola o el Grup-classe i, d'altra banda, la realitat social i material entorn.

I, complementàriament, l'ajustament que és convenient de produir.

- L'orientació personal del mestre i/o l'orientació del grup de mestres de l'Escola.
- El projecte de desenvolupament dels nois i que ha d'ésser protagonitzat per ells partint de les referències concretes en les que els emmarca l'Escola.

Conseqüentment, les aspiracions dels nois, les seves necessitats i les seves possibilitats actuals.

- L'activitat mitjançant la qual el mestre originarà l'acció, l'experiència, la reflexió, la valoració que els nois duran a terme.
- L'elecció d'aquells continguts de tots tipus que el mestre pretén de comunicar als nois per tal que aquests s'hi contrastin, els valorin i, eventualment, se'ls apropiïn: fets, conceptes, procediments, actituds, hàbits ...
- La perspectiva des de la qual es fa als nois la proposta: si se'ls fa una proposta tancada i acabada o si se'ls fa oberta i provisional, el grau de dinamisme dels processos que poden desencadenar-se serà molt divers.

5è El Projecte Educatiu es construeix gradualment.

Abordar-lo globalment, per fé que fóra una aspiració benllegítima, desborda les ~~possibilitats~~ possibilitats reals i, a més a més, comporta el risc de construir un sistema tancat pels a-priorismes que el configuren.

Al contrari, una construcció del Projecte feta pas a pas i basada en l'anàlisi atenta del que realment s'està fent en un moment donat és, a més a més de possible, garant d'una millor elucidació del significat del que s'esdevé en la vida de la classe.

Es tracta de desenvolupar un treball de recerca que, partint dels pressupòsits inicialment adoptats, s'orienti a descobrir el sentit de les actuacions realitzades.

No té sentit esforçar-se en dissenyar un Projecte teòric i desvinculat de les realitats concretes. Al contrari, el problema consisteix a interpretar quina realitat s'està construint en l'acció quotidiana i a anar estructurant aquesta realitat paulatinament de manera que es produeixi un ajustament renovat entre pressupòsits conceptuals i processos reals.

6è. El Projecte Educatiu es materialitza, en part, en una organització.

En efecte, en la mesura que el Projecte implica la realització continuada de certes accions materials, és necessari de materialitzar el marc mateix que assegura la possibilitat d'aquestes accions.

Aquesta materialització estructura la distribució del temps i dels llocs, l'ús dels recursos materials i personals i canalitza les relacions. Lògicament, és necessària la coherència entre l'organització i el projecte que cristal·litza.

Certes formes d'organització afavoreixen l'assoliment d'unes finalitats mentre que altres l'entrebiquen, les modificacions en l'organització de la classe o de l'escola, en la mesura que són intencionades, reflecteixen la voluntat de plasmar un ambient determinat i un tipus de funcionament que faciliti la realització de les finalitats que hom s'ha proposat. Si hom pensa en la incidència que tenen els horaris o l'organització en grups sobre la possibilitat d'emprendre determinades realitzacions, hom comprendrà perfectament el que volem dir.

5. El Projecte Educatiu i el Curriculum

Els aprenentatges que els nois han de realitzar a l'Escola constitueixen un dels elements fonamentals del desenvolupament personal que aquesta els permet de realitzar.

En d'altres àmbits educatius l'adquisició de coneixements no té pas un caràcter tan prioritari com el té a l'Escola. Amb això no volem pas dir que els nois vagin a l'Escola només per aprendre, sinó subratllar el fet que una part substancial de la formació que hi reben els és proporcionada amb la possibilitat d'adquirir determinats coneixements que, a més a més de contribuir a certs aspectes del seu desenvolupament, els proporcionen instruments necessaris per a que s'insereixin a la vida social amb la informació i la perspectiva necessàries per esdevenir ciutadans actius.

En aquest sentit, al considerar quina concepció ha de tenir un Projecte Educatiu, cal atorgar molta importància al paper que han trobar-hi els continguts. L'atenció als continguts ha estat una atenció preferent, i de vegades casi exclussiva, al llarg de totes les èpoques, però aquesta preferència no ha comportat sempre una selecció prou precisa realitzada en funció dels requeriments de la vida que els nois hauran de viure.

Des de molt de temps enrera s'ha parlat de programes, de qüestionaris o de currículums per significar només el conjunt de coneixements que els alumnes han d'arribar a adquirir en un període determinat de temps. Això suggeria, i suggereix encara a alguns mestres, l'existència d'un corpus sagrat de temes ordenats per matèries que és necessari "donar" als alumnes i, després de "donar-los" cadascú a la seva manera, examinar si han arribat a adquirir-los. I això, deixant de banda altres aspectes igualment fonamentals del desenvolupament personal.

La reflexió sobre el paper que tenen els continguts en la formació dels nois i noies d'una banda i les aportacions realitzades per algunes ciències humanes de l'altra han modificat aquest panorama conduint-lo progressivament a una major implicació amb el que estem anomenant Projecte Educatiu.

En efecte, no pot plantejar-se el currículum al marge del Projecte. Ja no es pot continuar parlant de currículum com quelcom independent i constituït únicament per una selecció de continguts expressats en un programa, tal com ja no es pot parlar de "donar" uns coneixements per constatar tot seguit si han estat adquirits. La reflexió sobre el currículum escolar obliga a obrir el plantejament habitual i a construir-ne un altre de més ampli: el currículum ha d'ésser un reflex estructurat de les finalitats educatives esbossades com a punt de partença del Projecte, de tal manera que la seva elaboració i desenvolupament posterior a les aules permeti de dur a la pràctica allò que, inicialment, no eren altra cosa que intencions.

La constatació, freqüent a la classe i a l'escola, que es produeix una fractura entre la teoria -la declaració de principis del mestre o de l'Escola, o la declaració habitualment continguda en la legislació- i la pràctica quotidiana que és marcada per la urgència d'haver de complir uns programes és constitueix una realitat prou significativa com per validar per si sola l'afirmació exposada al paràgraf anterior.

Per tal d'évitar aquest tall entre teoria i pràctica, és necessari que el currículum expliciti quelcom més que la selecció dels continguts: ha de concretar també quines són les idees que hom vol desenvolupar, les estratègies que hom considera adequades per a l'adquisició dels continguts elegits i les activitats que han de permetre-ho.

En aquest sentit, el currículum és una plasmació ~~del~~ del Projecte estructurada des del punt de vista dels aprenentatges que hom pensa propiciar que els nois realitzin i integrant tot tipus d'aprenentatges en les activitats concretes.

En aquest sentit, el currículum és una plasmació del projecte estructurada des del punt de vista dels aprenentatges que hom pensa propiciar que els nois realitzin i, a més a més, integrant en la mesura del possible aquests aprenentatges en la perspectiva de les activitats concretes que han de possibilitar-los.

Una altra constatació de la realitat de l'escola mostra que, amb molta freqüència, tot allò que ^{per escrit} no "consta" en un planejament de curs o de matèria, no acaba de realitzar-se perquè no s'ha introduït en l'organització prevista del treball material, concret.

En la mesura que el currículum intenta de traduir a la pràctica el Projecte Educatiu de l'escola o del grup-classe, integrant-ne el màxim nombre d'aspectes, constitueix una explicitació de com les qüestions relatives a continguts -coneixements, tècniques de treball, hàbits, actituds-, activitats, recursos i formes de seguiment del procés dels nois prenen una forma precisa i integrada. Aquesta concreció constitueix una garantia que un nombre major de previsions seran efectivament realitzades.

A més a més de permetre una integració vertical i horitzontal dels diversos nivells del Projecte Educatiu tal com a estat exposat a l'esquema

—•

Una perspectiva tan concreta com aquesta permet d'interpretar al fil de la vida del grup-classe què és, ^{de} d'allò viscut, el que els nois perceben com a significatiu i el que troben irrellevant; permet d'anar diagnosticant el grau de satisfacció de les necessitats i de les expectatives dels nois -tan difícils de pronosticar, d'altra banda-; facilita l'acomodació del projecte a les circumstàncies canviants en que va produint-se.

La perspectiva del currículum permet de depassar la simple intenció d'instruir i copsar la complexitat dels actes de comunicació i de relació a propòsit dels continguts: la linearitat de les explicacions pot cedir el lloc a la realització de recerques o de projectes, la disciplina basada en

articulats reglamentaris pot anar deixant pas a l'experiència de situacions estructurades, el llibre pot ésser parcialment desplaçat per certes invencions a l'exploració ... i tot això amb les mateixes garanties, si és que el problema és de garanties.

El currículum és molt més que un programa: no inventaria únicament el que s'ha de "donar" emprant la lògica ^{d'allò "donat",} del "do", sinó que preveu el conjunt d'experiències a viure emprant una multitud de lògiques que preten d'integrar, parcialment en cada acte singular. D'aquesta manera les opcions qualitatives -les afirmacions- contingudes en el Projecte troben múltiples vies de realització pràctica, però no es tracta d'una posta en pràctica mecànica, sinó d'una posta en pràctica contrastada amb la mateixa pràctica que és la que, en definitiva convalida o desqualifica les opcions i la forma de traduir-les a la realitat.

El mestre ja no ha de "donar", ha d'estructurar situacions vives i portadores de propòsits diversos, ha de configurar els contextos de relació i d'activitat en els que entra en relació amb els nois i els posa en relació amb la realitat d'acord amb els propòsits que s'ha fixat. No importa tant l'esdeveniment com l'estructura que el configura i que el vincula a d'altres esdeveniments passats i venidors. La perspectiva del currículum és orientada a possibilitar que el projecte sigui quelcom de viu.